

Klimaretfærdighed, køn og energi

Energisektoren omfatter et stort og indviklet netværk af virksomheder, der beskæftiger sig med produktion og distribution af energi, som er afgørende for at drive økonomien og støtte produktion og transport samt private hjem. Afbrænding af fossile brændstoffer er en af de grundlæggende årsager til klimaforandringerne. På trods af deres integrerede rolle i det daglige liv er det bydende nødvendigt at udfase dem. Dette briefingpapir giver en kort introduktion til sammenhængen mellem ulighed mellem kønnene og energiretfærdighed og giver eksempler på inkluderende og bæredygtige energiprojekter samt anbefalinger.

Energisystemer kategoriseres bredt efter den energikilde, de bruger: ikke-vedvarende energi (fossile brændstoffer) og vedvarende energi. I betragtning af den enorme påvirkning, som fossile brændstoffer har på klimaforandringerne, er reduktion af CO₂-udledningen fra energiproduktionen et presserende spørgsmål. Energiproduktionen skal overgå til vedvarende energikilder som f.eks. vind- og solenergi. Derudover er der et kritisk behov for at reducere energiforbruget i det globale nord og sikre en mere retfærdig fordeling af adgangen til energi.

I 2015 vedtog EU energiunionsstrategien, der sigter mod en større spredning i energikilderne, at fremme samarbejdet mellem EU's nationer, og et indre energimarked, samtidig med at den omfavner principperne i Paris-aftalen om at dekarbonisere økonomien (reducere CO₂-udledningen). På trods af delt kompetence i EU på visse energipolitiske områder i henhold til artikel 194 i TFEU bevarer hver medlemsstat dog retten til at bestemme egne betingelser for udnyttelse af energiresourcer, præferencer for energikilder og den overordnede energiforsyningsstruktur. Selvom forbruget af vedvarende energi er vokset hvert år, kom det meste af EU's energi i 2021 fra fossile brændstoffer, især naturgas, hvilket understreger det fortsat langsomme

tempo i Europas grønne omstilling.

Der er flere og flere beviser på, at energikriserne påvirker kvinder og piger, herunder LGBTIQ-personer, uforholdsmæssigt meget. Alligevel er "køn og energi" stadig et underbelyst område. Manglen på en intersektionel og transformativ samtale om køn i energipolitik, reguleringer og subsidier bidrager til at forværre uligheden. Det er af største vigtighed at anerkende og håndtere de afgørende snitflader i forholdet mellem køn og energi for at skabe klimaløsninger. Det er ikke kun et spørgsmål om at fremme energieffektive teknologier, men også om at sikre lighed i energiforbruget og om grundlæggende at justere de makroøkonomiske politikker, der i øjeblikket er gearret til et ubegrænset energiforbrug.

Mandlig dominans i beslutningstagning om energi: Fra politik til hjemmet

Den industrielle energiproduktionssektor på globalt plan er historisk set mandsdomineret, og der arbejder 76 % færre kvinder end mænd i den. I EU er lønforskellen mellem kønnene i energisektoren næsten 20 %, og kvinder sidder på mindre end 20 % af de ledende stillinger i nogle undersektorer inden for energisektoren. Data viser også, at kvinder er underrepræsenterede på alle niveauer af den politiske beslutningstagning i hele verden, herunder i Europa-Parlamentet, hvilket påvirker deres evne til at deltage i udformningen af politikker.

I den hjemlige sfære er kønsbalancen i beslutningstagningen også synlig i det daglige liv. I Tyskland er de typiske investorer i vedvarende energi i hjemmet f.eks. mænd, der har en højere indkomst, et højere uddannelsesniveau, en stærk miljøbevidsthed og som regel bor i landområder. I modsætning hertil har kvinder en

Credit: Yating Yang

tendens til at investere mindre i vedvarende energi ved renovering af deres boliger, ikke fordi de ikke er interesserede i at gøre det, men fordi de frygter udgifterne, da de har en tendens til at have en begrænset disponibel indkomst og økonomisk opsparring. Det viser, hvor vigtigt det er at inddrage forskellige kønspektiver i både energisektoren og i den politiske beslutningsproces for at sikre, at der tages højde for kvinders væsentlige behov.

Kønsroller og energifattigdom: Fra ulønnet arbejde til stigende brændstofomkostninger

Energi ligger til grund for alle økonomiske aktiviteter, herunder ulønnet arbejde, såsom omsorg og husarbejde, der stadig hovedsageligt påhviler kvinder verden over. I det første år af COVID-19-pandemien blev det anslået, at kvinder i EU brugte 18 timer om ugen på madlavning og husarbejde sammenlignet med 12 timer for mænd. Kvinder i det globale syd bruger op til 18 timer om ugen på at samle brændsel til madlavning. Det betyder, at kvinder og piger i det globale syd oplever usikre sundheds- og sikkerhedsforhold, når de laver mad med giftigt og beskidt brændsel, da de udsættes for indendørs luftforurening. Derudover skal de gå lange afstande for at samle biomasse/brænde, hvilket ofte udsætter dem for kønsbaseret vold. For kvinder i Europa betyder det, at de tilbringer mere tid i hjemmet, at de er mere afhængige af opvarmning og indendørs luftkvalitet sammenlignet med mænd. Et kønspektiv i energipolitik og -projekter er afgø-

rende for at skabe sunde muligheder og adgang til ren energi for alle.

Kønsroller påvirker ikke kun energiforbruget, men også adgangen til energi og om prisen er til at betale. "Feminisering" af energifattigdom betyder, at man anerkender, at kvinder og piger er uforholdsmæssigt hårdt ramt af energifattigdom, som er utilstrækkelig adgang til energi i form af lys, varme og køling. I EU er kønsbestemte indkomstforskelle en af de faktorer, der fører til ulighed i energifattigdom. Men eksistensen og omfanget af energifattigdom er et resultat af makroøkonomiske politiske valg, hvor mange europæiske stater har privatiseret energiforsyningen og indført markedsmekanismer i omkostningsberegningen.

I Europa oplever enlige, kvindelige husstande med lavere indkomster ofte energifattigdom. Ældre kvinder er også i større risiko på grund af deres højere forventede levetid og lavere pensioner. Det anslås, at i løbet af sommeren 2022 dræbte de ekstreme hedebølger i Europa mere end 61.000 mennesker i hele Europa, de fleste af dem kvinder over 80 år. Det viser, at energifattigdom ikke kun er et problem i vintermånederne i Europa, men også påvirker kvinders liv om sommeren, og at der derfor er behov for politiske overvejelser på dette grundlag.

At sætte feministisk handling i centrum for energiretfærdighed

Energiretfærdighed er opstået som en reaktion på behovet for at tage fat på spørgsmål om social retfærdighed i forbindelse med adgang til og brug af energi samt ved udformning af energipolitik. Energiretfærdighed står for et globalt energisystem, der på retfærdig vis fordele både fordele og omkostninger ved produktion og brug af energi, og hvor der er en repræsentativ og upartisk beslutningstagning på energiområdet. En feministisk tilgang til energiretfærdighed søger at tilbyde alternative perspektiver til det neoliberale syn på energiløsninger, som stadig er dominerende i europæisk politik. Den er fortalende for en intersektionel og dekolonial ramme for at nedbryde flerdimensionelle magtstrukturer og håndtere de deraf følgende uligheder, samtidig med at man bevæger sig væk fra forbruget af fossile brændstoffer.

En feministisk, retfærdig omstilling søger at udfordre kønnede opfattelser af energi og anerkender, at udvinding og forbrug af fossile brændstoffer ofte tjener som en demonstration af maskulinitet, samtidig med at det gavner den fossile kapitalisme. "Petro-maskulinitet"

henviser til, hvordan maskuline værdier som sejhed, styrke og selvforsyning kan modvirke overgangen til ren energi, fordi den kan opfattes som "svag" og "feminin". Da energiindustrien er direkte relateret til giftig maskulinitet, marginaliseres kvinder og ikke-binære personer yderligere inden for den.

Politikudformning er fortsat en vigtig måde til at udfordre det nuværende system, selvom man er langt fra en feministisk vinkel, er samtaler om køn og energi fortsat begrænsede. Den europæiske grønne pagt, der blev udstedt i 2020 af Europa-Kommissionen, sigter mod at opnå klimaneutralitet i EU i 2050. På trods af, at et af dens centrale mål om reduktion af CO₂-emissioner, i vid udstrækning overser køn og andre intersektionelle overvejelser. Desuden har feminister opfordret til et skift fra kønsblinde til kønstransformerende politikker i forbindelse med omdannelsen af EU's økonomiske system. Det kræver, at man gentænker den europæiske grønne pagt som mere end en vækststrategi med fokus på at øge bruttonationalproduktet og i stedet prioriterer omsorgen for både mennesker og planeten.

Anbefalinger

- ⇒ EU og medlemslandene bør genoverveje den makroøkonomiske energipolitik og ændre energi fra en handelsvare til energiforsyning baseret på energiretfærdighed.
- ⇒ EU og medlemslandene bør styrke en bredere deltagelse for at inkludere det feministiske civilsamfund, når de udvikler og implementerer strategier for afhjælpning af energifattigdom.
- ⇒ Energipolitikker, -programmer og -projekter bør indeholde konklusioner fra intersektionelle kønskonsekvensanalyser for at identificere forskellige potentielle konsekvenser for kvinder, mænd og ikke-binære individer. Det betyder, at der skal indsamles langt flere tværgående kønsopdelte data.

Spotlight på kvinder i landbrug og bæredygtig energi ØSTRIG & MOLDAVIEN

Ved at inddrage kvinder som aktive bidragsydere i projekter med vedvarende energiløsninger uafhængigt af elnettet kan man udvikle deres lederskab og beskæftigelsesmuligheder, især i landbrugssektoren. I 2023 støttede det østrigske udviklingsagentur 32 kvindedrevne landbrugsvirksomheder ved at finansiere installationen af solcellepaneler, solfangere og biomassekedler. Disse teknologier genererer ren og pålidelig elektricitet, opvarmer vand og forbedrer den generelle energieffektivitet. Initiativet fremmer ikke kun indførelsen af vedvarende energi og energieffektive teknologier, men støtter også økonomisk bæredygtighed ved at tilpasse virksomhederne til miljøvenlige landbrugsmetoder. Det anslås, at på tværs af de 32 projekter er der opnået en samlet kapacitet på 518 kW og en gennemsnitlig dækningsgrad på 50 % af det nuværende energiforbrug, den genererede grønne energi resulterer i årlige besparelser på mindst 780.000 moldoviske lei (40.500 euro). Det bidrager til en anslået reduktion på 152 tons CO₂-udledning om

Forfattere: Elena Georgiardi (GenderCC), Emma Rainey (WIDE+)

Redigering: Gea Meijers (WIDE+)

Grafisk Design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Forkortelser

DG: Generaldirektorater

EU: Den Europæiske Union

TFEU: Traktat om Den Europæiske Unions funktionsmåde

Bibliografi

Ahrendt, D., Cabrita, J., Clerici, E., Hurley, J., Leončikas, T., Mascherini, M., Riso, S., & Sándor, E. (2020). Living, Working and COVID-19. Eurofound, Publications Office, Luxembourg. <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2020/living-working-and-covid-19>

Cecelski, E. (2023, July 14). The lack of gender targets for clean energy is harming women and girls. SDG Action. <https://sdg-action.org/the-lack-of-gender-targets-for-clean-energy-is-harming-women-and-girls/>

Clancy, F., & Feenstra, M. (2019). Women, Gender Equality and the Energy Transition in the EU. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608867/IPOI_STU\(2019\)608867_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608867/IPOI_STU(2019)608867_EN.pdf)

Daggett, C. (2018). Petro-masculinity: Fossil Fuels and Authoritarian Desire. *Millennium*, 47(1), 25-44. <https://doi.org/10.1177/030582981875817>

ElGE. (2017). Energy. https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/policy-areas/energy?language_content_entity=en#:~:text=From%20a%20gender%20and%20human,heating%20and%20indoor%20air%20quality

Enerdata. (2022). Energy crisis: opportunity or threat for EU's energy transition? <https://www.enerdata.net/publications/executive-briefing/energy-transition-impacting-energy-crisis.html>

European Parliament. (2023). Factsheet - Energy Policy: General Principles. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/68/energy-policy-general-principles>

European Parliament. ITRE - Committee Members. <https://www.europarl.europa.eu/committees/en/itre/home/members>

Kraft, C., Qayum, S., Pröstler, K., & Schuber, C. (2023). Gender Equality and the Sustainable Energy Transition. UN Women and UNIDO, New York and Vienna. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/05/gender-equality-in-the-sustainable-energy-transition>

Kwai, I. (2023). Heat Waves Are Killing Older Women. Are They Also Violating Their Rights? *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/by/isabella-kwai>

Rodrigues, H. (2023). Women in Wind: A Missing Piece of the EU Offshore Renewable Energy Transition. WWF. <https://wwf-eu.awsassets.panda.org/downloads/wwf---women-in-wind-the-missing-piece-of-the-eu-offshore-renewable-energy-transition.pdf>

Sovacool, B.K., Bell, S.B., Daggett, C., Labuski, C., Lennon, M., Naylor, L., Klinger, J., Leonard, K., & Firestone, J. (2023). Pluralizing energy justice: Incorporating feminist, anti-racist, Indigenous, and postcolonial perspectives. *Energy Research & Social Science*, (97). <https://doi.org/10.1016/j.erss.2023.102996>

United Nations Development Programme. (2024). Global Sustainability Energy Hub: ENERGY AND GENDER EQUALITY. <https://www.undp.org/energy/our-work-areas/energy-and-gender-equality>

UNDP. (2023). 32 agricultural businesses led by women will become more energy-efficient with support from Austria and UNDP. <https://www.undp.org/moldova/press-releases/32-agricultural-businesses-led-women-will-become-more-energy-efficient-support-austria-and-undp>

UN Women. Facts and figures: Women's leadership and political participation. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapir er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Køn og klimaretfærdighed
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivism

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable Communities Development

